

СТАНОВИЩЕ

от

**доц. д-р Петя Йорданова Караиванова,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

в област на висше образование: **1. Педагогически науки**

професионално направление: **1.2. Педагогика**

докторска програма: **Теория на възпитанието и дидактика (Педагогика на взаимодействието „дете – околна среда“)**

Автор: Биляна Младенова Калоферова

Тема: Педагогически модел за ориентиране в здравословна и социална среда на 6–7-годишните деца, базиран на ключови компетенции

Научен ръководител: Софка Райчева Каракехайова – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-78 от 08.01.2018 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **Педагогически модел за ориентиране в здравословна и социална среда на 6–7-годишните деца, базиран на ключови компетенции** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование **1. Педагогически науки**, професионално направление **1.2. Педагогика**, докторска програма **Теория на възпитанието и дидактика (Педагогика на взаимодействието „дете – околна среда“)**. Автор на дисертационния труд е **Биляна Младенова Калоферова** – докторантка в задочна форма на обучение към катедра „Предучилищна педагогика“ с научен ръководител **Софка Райчева Каракехайова – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“**.

Представеният от **Биляна Младенова Калоферова** комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)
- заповед за записване в докторантура;
- заповед за промяна на темата на дисертационния труд;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността с успех 6.00;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;

- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет.

Докторантката е приложила 9 публикации – 8 самостоятелни и 1 в съавторство.

Биляна Младенова Калоферова е зачислена за докторант в задочна форма на обучение по професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Теория на възпитанието и дидактика (Педагогика на взаимодействието „дете – околна среда“) със заповед РЗ-540/11.02.2014 г. Темата на дисертацията ѝ първоначално е: „Педагогически модел за ориентиране на 5–7-годишни деца в здравословната и социална среда“. По-късно тя е променена в представения за рецензиране вариант с ректорска заповед РЗЗ-889/26.02.2018 г.

Докторантката е изпълнила всички задължения, включително учебните задължения, предвидени в индивидуалния план и всички други, които произтичат от докторантската програма. Отчислена е с право на защита със Заповед № РЗЗ-1253 от 21.03.2018 г. Дисертационният ѝ труд е обсъден в Катедра Предучилищна педагогика на Педагогически факултет при ПУ „Паисий Хилендарски“ и насрочен за официална защита на 05.03.2019 г.

От предоставената документация е видно, че не са допуснати нарушения при реализирането на дисертацията. Прецизно са изпълнени формалните изисквания на действащите закони и правилници в РБ и ПУ.

От приложената автобиография на Биляна Калоферова може да се проследи последователното придобиване на образователен ценз, квалификация и професионален опит. Докторантката е възпитаничка на ПУ „Паисий Хилендарски“, където придобива първоначално бакалавърска степен по Предучилищна и начална училищна педагогика, а по-късно и магистърска степен след успешно обучение в магистърската програма „Иновационни технологии на предучилищното образование и начален етап на СОУ“.

Професионалната си кариера започва през 2011 г. като детски учител в ОДЗ „Синчец“, с. Браниполе, общ. Родопи, обл. Пловдив. От 20.09.2018 г. тя е назначена за асистент в Педагогическия факултет на ПУ, където работи и към момента.

След зачисляването си в доктурантура през 2014 г. тя е и хоноруван асистент към обучаващата катедра.

Данните от автобиографията на Боряна Калоферова свидетелстват за амбициите ѝ за реализиране и доказване в професионален план. Те илюстрират целенасочеността на нейните интереси в сферата на образованието и квалификацията и по убедителен начин доказват възможностите ѝ да ги защити от позицията на отговорен млад учен.

2. Актуалност на тематиката

Биляна Калоферова е избрала да разработи интересна, актуална и дисертабилна тема. Тя кореспондира с очакванията и изискванията на обществото към предучилищното образование, свързани с възпитаване на активни граждани, с висока степен на социална и здравна компетентност. В контекста на европейските ключови компетенции е наложително децата от предучилищна възраст да получат познавателен и практически опит за водене на социалноориентиран и здравословен начин на живот. Това определя значимостта на експерименталното обосноваване на съвременни образователни технологии, които да гарантират в образователно-приложен план перспективното постигане на конструктивни личностни изменения, осигуряващи утвърждаване на индивидуалността в условията на здравословна и социална среда. Важно е чрез тях акцентът да се постави върху възпитаване на ценностно отношение към собственото и на другите физическо, психическо и социално здраве чрез оптимизиране и насърчаване на активността на детето при интегрирането му в социокултурен план. А в този контекст приоритетно значение имат технологиите, основани на експериментирането и активното учене, които извеждат детето в позицията на субект на собствената си дейност, поведение и общуване и гарантират овладяване на личностно значим и ценностно преживян опит. Именно в това изследователско поле конкретизира своята тема за изследване и Биляна Калоферова, фокусирайки вниманието си върху разработване и апробиране на формираща система от ателиета, стимулираща реализирането на откривателство в здравословна и социална среда.

3. Познаване на проблема

Биляна Калоферова демонстрира задълбочено познаване на изследваната проблематика. За това свидетелства и обемът от проучени научни литературни източници и документи. На основата на отличното познаване на тяхното съдържание докторантката анализира и обобщава различни становища и позиции относно изследваната проблематика, подчинявайки ги творчески на темата на своя дисертационен труд.

4. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставените цели, ориентирани към проучване на знания, умения и отношения към здравето на 6–7-годишното дете и проявите на ключови компетенции при ориентиране в здравословна и социална среда в контекста на образователното направление Околен свят. Тя осигурява и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Разработена е така, че да гарантира получаване на валидна, релевантна и представителна информация. Описана е изключително подробно и коректно. Реализирана е прецизно и професионално компетентно. Прави впечатление умелия подбор на разнообразни методи за събиране на емпирични данни. Те позполяват на докторантката да постигне обективен анализ на изходната теоретична и емпирична информация и гарантират достоверност на резултатите. Педагогическият експеримент удачно е комбиниран с теоретично проучване, педагогическо наблюдение, проективни

методи (автопортрет), експертна оценка, анкетни проучвания, статистически методи за обработка и анализ на данните.

Критериите и показателите на педагогическия експеримент са измерими и наблюдаеми. Те обхващат конструктите на педагогическия модел. Към всеки критерий коректно са уточнени показатели, обвързани с балова и рангова оценка.

Дизайнът и организационните параметри на изследването са коректно представени. Диагностичните процедури са прецизно и детайлно описани.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в обем от 299 стр., от които 279 стр. са текст, а останалите страници са посветени на използваната литература – общо 225 източника (в т. ч. 15 интернет-ресурси): 198 на кирилица и 12 на латиница.

Трудът е структуриран в УВОД, ЧЕТИРИ ГЛАВИ, ЗАКЛЮЧЕНИЕ И ИЗВОДИ. ПРИЛОЖЕНИЯТА в обем от 85 стр. са представени в отделно тяло към дисертацията. В съдържанието на труда са включени общо 4 схеми, 32 таблици, 32 фигури.

В *първа глава* Биляна Калоферова убедително представя теоретичната постановка на проблема. Задълбочено анализира съдържанието на стратегически документи, представяйки и интерпретирайки съвременни виждания и дефиниции на понятието „здраве“. Компетентно характеризира съвременни модели за ориентиране на детето от предучилищна възраст в здравословна и социална среда. Аргументирано представя здравното образование като елемент от комплекса гражданско, екологично и интеркултурно образование в предучилищното детство. Сполучливо и точно извежда съдържателните акценти на елементите на комплексното понятие „здраве“ и на здравното образование в предучилищна възраст.

Докторантката показва добро познаване на значими публикации и документи на национално и европейско равнище и задълбочено разбиране на спецификата на функциониране на институциите за предучилищно образование и подготовка. Тя интегрира успешно познавателни и изследователски ресурси за нуждите на собственото си изследване. Коректно изяснява основни понятия и внася систематичност, която е особено полезна при следващите стъпки на осъществяване на емпиричната част от изследването. Използваните методи и процедури позволяват на ас. Биляна Калоферова да осмисли многоаспектността и взаимната обвързаност на идентифицираните на теоретично равнище проблеми, и да открие сходствата и различията в изследователските позиции и мнения.

Във *втора глава* Биляна Калоферова представя концептуалните и организационните параметри на изследването. Дисертационният труд има ясно формулирани цели. Коректно са уточнени елементите на изследователския процес. Целите, хипотезите и задачите са подредени в логическа последователност. Изследването е проведено чрез умело подбрани валидни методи за събиране на информация. Количествените данни от педагогическия експеримент са обработени и анализирани статистически с целесъобразни методи за установяване на връзки при доказване на хипотезите в количествен и качествен план. Дизайнът и организационните параметри на изследването са

коректно представени. Подробно и прецизно са описани диагностичните процедури, използвани в констатиращия и контролния етап на експеримента.

В *трета глава* е презентирана формиращата технологична система за ориентиране в здравословна и социална среда и усъвършенстване на ключови компетенции у 6–7-годишните деца. Прецизно са конкретизирани функциите и параметрите на технологичния интерактивен модел. Впечатление правят точните научни формулировки, с които умело си служи докторантката при детайлизираното представяне на трите тематични области, включени в интерактивния модел, основан на ателието като допълнителна интерактивна форма на педагогическо взаимодействие. Впечатление прави обвързването на подтемите в ателиетата с представената във втора глава система от 14 критерия. Адмирации заслужава компетентното структуриране на познавателното съдържание в модела – уточняването на елементите: име, символ, девиз; организирането на образователната среда съобразно вида на ателието, конкретизирането на фазите на технологично развитие; дефинирането на цели, прецизирането на съдържателни единици, които отразяват ключови компетенции в резултат от ориентирането на 6–7-годишното дете в здравословна и социална среда. Реализирано е модерно виждане, което отговаря на ключовите европейски компетенции и приоритети, защитено в теоретичен и приложен план.

В *четвърта глава* Биляна Калоферова представя анализ на резултатите от изследването. Получените данни са изразени нагледно чрез подходящи графични методи. Интерпретацията на статистическите зависимости е коректна. Статистическият анализ е релевантен и достатъчен.

Биляна Калоферова демонстрира отлични умения за представяне и анализиране на различни статистически данни и извеждане на тенденции за доказване на изследователската теза.

Дисертационният труд е оригинално дело на автора.

Езикът на дисертационния труд е академичен, стилът – подобаващ за този тип разработки, а структурата на текста е много добре организирана.

Основните постижения в дисертационния труд и приносните моменти в него могат да се систематизират по следния начин:

А. Научно-теоретичен аспект:

1. Положително приемам реализирания научен и аналитико-сравнителен анализ на съвременни технологии за ориентиране на детето от предучилищна възраст в здравословна и социална среда, които са резултативно насочени към здравното образование в детската градина. Тяхното систематизиране е отправна точка за изграждане на теоретичните основи на авторския интерактивен модел от допълнителни форми на педагогическо взаимодействие, основани на технологията на ателието.

2. Оценявам положително изведените съвременни представи и дефиниции на понятията „здраве“, „здравно образование“, „ключови компетенции“ и „компетентностен подход“, отнесени до възрастта на 6–7-годишното дете. Те позволяват да се очертае холистичния и трансверсалния характер на здравето и да се изведе спецификата на реализиране на областите на компетентност, свързани със здравето на детето от предучилищна възраст, конкретизирани в Наредба 13 на МОН от 2016 г.

3. Потвърждавам приносните моменти, постигнати при доказване на интегративните аспекти на здравното образование чрез изведените очаквани резултати на ядрата от образователно направление „Околен свят“ и безопасната здравословна и социална среда.

4. Адмиравам извеждането и описването на начини за реализиране на здравното образование чрез стимулиране на прояви на изследователското поведение като значим фактор за постигане на устойчиво развитие и здравословен начин на живот в предучилищното детство.

Б. Експериментално-изследователски аспект:

1. Оценявам проведеното проучване на мнението на учители и родители относно образователно-приложното осигуряване на възможности, свързани със здравното образование на децата от предучилищна възраст. То е важно за очертаване на картината на съвременните образователни реалности, свързани с формиране на детската социална и здравна култура. Същевременно разкрива значими за педагогическото взаимодействие в детската градина и семейното възпитание ориентири за подготвяне и изявяване на компетенции, свързани с ориентиране в здравословна и социална среда.

2. Потвърждавам положително експериментално апробирания модел, основан на ателието като допълнителна организационна форма, и намирам за негово предимство статистически доказаното му значение за развитие на ключови компетенции при ориентиране на 6–7-годишните деца в здравословна и социална среда.

3. Положително приемам систематизирания инструментариум за диагностика на степента на ориентиране в здравословна и социална среда на 6–7-годишното дете. Той е лесноприложим и с достатъчна надежност за разкриване и проследяване на степента на проява на различните аспекти на здравето. Намирам за предимство регистрирането на ключовите компетенции чрез структурирания чек-лист, който улеснява тяхното идентифициране и кодиране.

4. Оценявам положително очертаният компетентностен профил за всяко ателие, който позволява да се изведат развиващите ефекти от всяка конкретна допълнителна форма като система от компетенции на детето.

В. Практико-приложен аспект:

1. Оценявам положително защитения в приложен план и статистически доказан пример за добра практика чрез апробиране на авторския модел в реална образователна среда. Намирам, че той може успешно да бъде приложен в практиката на предучилищните педагози като надграждаща част от програмата по образователно направление „Околен свят“.

2. Положително приемам обогатяването на педагогическата практика с целесъобразни за здравното образование на 6–7-годишното дете тематични съдържателни акценти, чиито развиващи ефекти са статистически защитени.

Приносите съответстват на съдържанието на разработката и отразяват обективно постигнатото от докторантката.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Биляна Калоферова представя общо 9 публикации с необходимата научна стойност. Една от тях е публикувана в чужбина в сборник от международна научно-практическа конференция, 1 – в електронен сборник от научна конференция с международно участие, 3 – в сборници от научни форуми в страната, 3 – в научни списания за докторанти и 1 в съавторство в научно списание. Те доказват по безспорен начин публикационната активност на докторантката и свидетелстват за уменията ѝ да популяризира резултатите от своите научни изследвания. И деветте разработки са по темата на дисертационния труд. Те отговарят на изискванията за научни статии и отразяват етапни резултати от проведеното изследване в рамките на работата по дисертационния проект. Посветени са на актуални проблеми, свързани с: изявяване на когнитивни компетенции при овладяване на социалните роли в семейството; психологическото здраве на децата от предучилищна възраст; здравното образование в предучилищното детство; персоналните компетенции на детето за ориентиране във физическия Аз-образ; проучване на социалните компетенции на детето като предпоставка за социално здраве; иновативни технологии за ориентиране на детето в здравословна и социална среда. Отразяват личният принос на авторката към изследваната от нея проблематика, обвързана с темата на дисертационния труд.

В периода на своето обучение в докторската програма Биляна Калоферова е участвала в две международни научни конференции – една у нас и една в чужбина, и в два международни форума у нас.

Посоченото доказва, че Биляна Калоферова е спазила количествените изисквания за брой публикации и участия в научни форуми.

7. Автореферат

Авторефератът е структуриран според изискванията, в обем от 34 страници и представя ясно съдържателните характеристики и структурните параметри за дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Постигнатите резултати от реализираната изследователска програма вероятно провокират изследователски намерения за разработване и апробиране на иновативни модели за ориентиране в здравословна и социална среда, базирани на ключови компетенции, и в останалите възрастови групи. Препоръчвам фокусиране на изследователския интерес в тази посока. Пожелавам на докторантката да обмисли и реализира публикуването на своя книга, чието съдържание се основава на резултатите от проведеното изследване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят **на всички** изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултет приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката **Биляна Младенова Калоферова притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Теория на възпитанието и дидактика (Педагогика на взаимодействието „дете – околна среда“) като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Биляна Младенова Калоферова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Теория на възпитанието и дидактика (Педагогика на взаимодействието „дете – околна среда“).

09.02. 2019 г.

гр. Велико Търново

Изготвил становището:

(доц. д-р Петя Караиванова)